

26/04/2024

Νέο θεολογικό βιβλίο του π. Ιωάννου Ρωμανίδη

/ [Γνώμες](#)

Νέο θεολογικό βιβλίο του π. Ιωάννου Ρωμανίδη

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ.
Ιεροθέου

Πρωτοπρ. Ἰωάννου Σ. Ρωμανίδου (†)
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ἐπιστημονικὲς ἐρευνητικὲς ἐργασίες
κυρίως τῆς περιόδου 1954-1970

Γενικὴ Ἐπιμέλεια καὶ Πρόλογος
Μητροπολίτης Ναυπάκτου
καὶ Ἀγίου Βλασίου
κ. Ἰερόθεος
Ἐπιστημονικὴ Ἐπιμέλεια καὶ Εἰσαγωγὴς
Γεώργιος Δ. Παναγόπουλος
Καθηγητὴς Δογματικῆς
Μετάφραση
Ἀναστάσιος Φιλιππίδης

Ἱερά Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου
(Πελαγίας)

Πρόσφατα ἐξεδόθη νέο βιβλίο τοῦ μακαριστοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου μέ τίτλο «Θεολογικὲς Μελέτες» καὶ ὑπότιτλο «ἐπιστημονικὲς καὶ ἐρευνητικὲς ἐργασίες κυρίως τῆς περιόδου 1954-1970».

Εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ μακαριστός π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἔζησε τό μισό διάστημα τῆς ζωῆς του στήν Ἀμερική καί τό ἄλλο μισό διάστημα στήν Ἑλλάδα. Τά πρῶτα ἐρευνητικά κείμενά του ἦταν γραμμένα στήν ἀγγλική γλῶσσα καί εἶχαν δημοσιευθῇ σέ περιοδικά, ἰδίως στό Greek Orthodox Theological Review, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, τό ὁποῖο τώρα δέν ἐκδίδεται, καί γι' αὐτό ἦταν δυσεύρετα.

Ἐπειδή, λοιπόν, ἡ ἐρευνητική ἐπιστημονική αὐτή πλευρά τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου ἦταν ἄγνωστη σέ ὅσους δέν γνωρίζουν τήν ἀγγλική γλώσσα καί διεσπαρμένη, γι' αὐτό ἀνέλαβα τό ἔργο νά μεταφραστοῦν καί νά ἐκδοθοῦν στήν ἐλληνική γλώσσα γιά νά γίνουν γνωστά στό ἐλληνικό κοινό καί στούς Θεολόγους.

Ἔτσι, πέρα ἀπό τήν γενική ἐπιμέλεια καί τόν πρόλογο πού ἔγραψα, παρεκάλεσα τόν κ. Ἀναστάσιο Φιλιππίδη, πού γνωρίζει καλά τήν ἀγγλική γλώσσα ἀπό τίς σπουδές του στήν Ἀμερική, στό Πανεπιστήμιο τοῦ Γέηλ, νά τίς μεταφράσῃ, τόν καθηγητή τῆς Δογματικῆς κ. Γεώργιο Παναγόπουλο, στήν Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστική Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, νά ἔχῃ τήν ἐπιστημονική ἐπιμέλεια, τήν Γενική Εἰσαγωγή καί τίς ἐπί μέρους Εἰσηγήσεις, τήν ἀδελφή Πελαγία νά ἐπιμεληθῇ τήν μετάφραση ὡς Ἀγγλίδα, καί τίς μοναχές τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας) νά ἀναλάβουν τήν ἔκδοση. Φυσικά, ἔλαβα καί τήν ἄδεια ἀπό τήν κληρονόμο τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου, τήν κόρη του Ἀναστασία Ρωμανίδου.

Ἔτσι, ὅλα αὐτά τά κείμενα συγκεντρώθηκαν σέ ἕναν τόμο καί ἐκδόθηκαν, καί θεωρῶ ὅτι ἡ ἔκδοση αὐτή θά ἀναδείξῃ ἀκόμη περισσότερο τήν ἐπιστημονική ἐπάρκεια τοῦ ἀειμνήστου π. Ἰωάννου Ρωμανίδου στόν θεολογικό χῶρο, καθώς ἐπίσης θά δείξῃ τό μεγάλο ἐρευνητικό χάρισμα πού εἶχε καί ὅτι ἦταν πρωτοπόρος στήν ἐπαναφορά τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας στήν πατερική βάση, ἀπηλλαγμένη ἀπό σχολαστικές καί προτεσταντικές ἐπιρροές.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ἡ ἔκδοση αὐτή θά ὁλοκληρώσῃ τήν ἄποψη τῶν θεολόγων γιά τήν προσφορά τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου στήν θεολογική ἐπιστήμη καί στήν ἐκκλησιαστική ζωή.

Ὡς εἰσαγωγή στό βιβλίο αὐτό ἔγραψα ἕνα μικρό κείμενο μέ τίτλο: «Ἡ θεολογική πορεία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου». Τό παραθέτω γιά τήν ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν.

Ἡ θεολογική πορεία τοῦ π. Ἰωάννου Σ. Ρωμανίδου

Μητροπολίτου Ναυπάκτου & Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ο π. Ἰωάννης Ρωμανίδης (1927-2001) γεννήθηκε στὸν Πειραιά ἀπὸ Καππαδόκες πρόσφυγες γονεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ νήπιο 72 ἡμερῶν (περίπου δυόμιση μηνῶν) μεγάλωσε στὴν Νέα Ὑόρκη (στό Μανχάταν), ζώντας μεταξύ τῆς καππαδοκικῆς παραδόσεως πού ἐπικρατοῦσε στό σπίτι του, μέ τὴν νηστεία, τὴν προσευχή, τὸν ἐκκλησιασμό, καί τῆς δυτικῆς παραδόσεως πού συναντοῦσε στό περιβάλλον τῶν Σχολείων καί τῶν Πανεπιστημίων πού σπούδασε.

Κατ' ἀρχάς ὡς μαθητὴς σπούδασε σέ Παπικὸ Γυμνάσιο, ὅπου διδάχθηκε τὴν θεολογία τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη, ἔπειτα συνέχισε τίς σπουδές του ὡς φοιτητὴς στὴν Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, πού διδάχθηκε μιὰ θεολογία ἀνάμεικτη μεταξύ Ρωμαιοκαθολικοῦ Σχολαστικισμοῦ καί Προτεστάντικῆς βιβλικῆς ἐρμηνείας καί στοιχείων βιβλιογραφικῆς Πατερικῆς θεολογίας. Ἀκολούθως σπούδασε στὴν Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Γέιλ, ὅπου γνώρισε μέ ἐπιστημονικὸ τρόπο τὴν προτεστάντικὴ μέθοδο ἐρεῦνης τῆς «Βίβλου», ὡς ὅτου συνάντησε στό Ἰνστιτοῦτο τοῦ ἁγίου Βλαδιμήρου τῆς Νέας Ὑόρκης τὸν μεγάλο ὀρθόδοξο θεολόγο π. Γεώργιο Φλωρόφσκι, ὁ ὁποῖος τοῦ δίδαξε τίς βάσεις τῆς ὀρθοδόξου πατερικῆς θεολογίας.

Τότε «ξύπνησε» ἀπὸ μέσα του τό καππαδοκικὸ περιβάλλον τῶν γονέων του καί μέ μιὰ προσωπικὴ ἔντονη δημιουργικὴ σύνθεση ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται ἕνας νέος παραδοσιακὸς καί δημιουργικὸς θεολόγος, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἦλθε σέ ἐπαφή μέ τὴν ἡσυχαστικὴ παράδοση τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μέ τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου καί τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ἔτσι, ὁ διάλογος μεταξύ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Βαρλαάμ, μέ τὴν παράλληλη γνώση τῆς θεολογίας τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου καί τοῦ ἁγιορειτικοῦ ἡσυχασμοῦ διαμόρφωσαν τελικὰ τὸν ὥριμο Ἰωάννη Ρωμανίδη.

Εἶναι φανερόν ὅτι μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐξέλιξη καί ἀνάπτυξη πρέπει νὰ μελετήση κανεὶς τὴν ὅλη σκέψη τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη καί νὰ δῇ τίς τρεῖς περιόδους τῆς θεολογικῆς του ἀναπτύξεως, ὅπως φαίνεται σέ ὅλα τὰ ἔργα πού συνέγραψε.

Ἐπομένως, ὡς συγγραφεὺς ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης διακρίνεται σέ τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ διαμορφούμενη θεολογικὴ σκέψη του μέ τὴν ἐπίδραση τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι μέχρι τὴν διδακτορικὴ του διατριβή στὴν Ἀθήνα τό 1957, γιὰ τό προπατορικὸ ἀμάρτημα. Ἡ δεύτερη ἀρχίζει ἀπὸ τὴν διδακτορικὴ διατριβή τό ἔτος 1957 μέχρι τὴν ἔλευσή του στὴν Ἑλλάδα τό ἔτος 1968 κάτω ἀπὸ τὴν μεγαλύτερη ἐπίδραση τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι, ἀλλὰ, ἀσφαλῶς, καί μέ τό ξύπνημα τῆς καππαδοκικῆς παραδόσεως τῶν γονέων του καί τὴν προσέγγισή του στὴν ἡσυχαστικὴ παράδοση. Ἡ τρίτη περίοδος ἀρχίζει ἀπὸ τό 1968 καί κυρίως τό 1970 πού ἄρχισε τὴν ἀκαδημαϊκὴ του δραστηριότητα στὴν Ἑλλάδα μέχρι τὴν

κοίμησή του τό έτος 2001.

Μέσα σέ αύτες τίς τρεῖς περιόδους τῆς ζωῆς του βλέπει κανεῖς τήν ἀνάπτυξη τοῦ θεολόγου π. Ἰωάννου Ρωμανίδη ὡς συγγραφέα, καί μόνον ἔτσι μπορεῖ νά ἐρμηνεύση τό συγγραφικό καί προφορικό του ἔργο. Μεταξύ αὐτῶν τῶν τριῶν περιόδων τῆς ζωῆς του βλέπει κανεῖς διαφορές καί ὁμοιότητες. Θά ἐπιχειρήσω μιά μικρή παρουσίαση αὐτῶν τῶν τριῶν περιόδων τῆς θεολογικῆς του σκέψεως, ὡς θεολόγου συγγραφέως.

1. Περίοδος 1954-1957

Ἡ θεολογική αὐτή περίοδος ἔχει μέσα της δύο βάσεις. Ἡ μία εἶναι ἡ καππαδοκική παράδοση τῶν γονέων του καί ἡ δεύτερη εἶναι ἡ γνώση ἀπό τίς σπουδές του στά δυτικά Σχολεῖα καί Πανεπιστήμια.

Αὐτή τήν περίοδο διδάσκεται τήν θεολογία τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη, τήν ὁποία, ὅμως, ἀργότερα ἀπορρίπτει, ὅταν γνωρίζη τήν προτεσταντική μέθοδο ἐρεῦνης τῶν Γραφῶν. Ἐπειτα, μέ τήν γνωριμία τῆς θεολογικῆς ὀρθοδόξου σκέψεως τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι κάνει μιά δημιουργική ἐρευνητική ἐργασία. Ἀπορρίπτοντας καί τήν προτεσταντική θεολογία, χρησιμοποιεῖ τήν μέθοδό της, πού εἶναι ἡ ἱστορική, ἡ φιλολογική καί ἡ θρησκευτική μέθοδος ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, καί τήν εἰσάγει στήν ἐρμηνεία τῆς πατερικῆς παραδόσεως, γιά νά ἐξετάσῃ τό κλίμα μέσα στό ὁποῖο θεολόγησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀντιμετωπίζοντας τούς αἵρετικούς τῆς ἐποχῆς τους.

Μέ τόν τρόπο αὐτό προχώρησε τήν ἔρευνα στίς ἀρχαῖες πηγές καί μελέτησε τήν περίοδο ἀπό τούς Ἀποστόλους μέχρι τούς σχολαστικούς θεολόγους, δηλαδή μιά περίοδο τῶν πρώτων ἑνδεκα αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἄρχισε μέ τήν μελέτη τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων φθάνοντας μέχρι τόν 4ο αἰώνα. Μέ τήν ἐρμηνευτική μέθοδο ἐρεῦνης πού διδάχθηκε ἀπό τίς βιβλικές σπουδές του ξεχώρισε τούς Ἀποστολικούς Πατέρες καί τούς διαδόχους τους, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦσαν τήν διδασκαλία τῶν Προφητῶν καί τῶν Ἀποστόλων, ἀπό τούς φιλοσοφοῦντας θεολόγους, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦσαν τίς ἀπόψεις τῶν κλασσικῶν μεταφυσικῶν φιλοσόφων τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ., Πλάτωνος καί Ἀριστοτέλους καί τῶν μετέπειτα νεопλατωνικῶν τοῦ 2ου αἰῶνος μ.Χ.

Καρπός τῆς μελέτης αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι τά πρῶτα ἔργα του, ὅπως «Ἡ προπατορική ἁμαρτία κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο», «Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου», «Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία κατά τόν Ἀλέξη Χομιακῶφ», «Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου», μέ κατάληξη τήν διδακτορική του διατριβή «Τό προπατορικό ἁμάρτημα», τοῦ ὁποῖου ὁ ὑπότιτλος εἶναι

χαρακτηριστικός: «Συμβολή εἰς τὴν ἔρευναν τῶν προϋποθέσεων τῆς διδασκαλίας περὶ Προπατορικοῦ Ἀμαρτήματος ἐν τῇ μέχρι τοῦ Ἁγίου Εἰρηναίου Ἀρχαία Ἐκκλησία ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὴν καθόλου κατεύθυνσιν τῆς Ὁρθοδόξου καὶ Δυτικῆς μέχρι τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου Θεολογίας».

Μέ τόν ὑπότιτλο αὐτό καί μέ τὴν μελέτη τοῦ ὅλου ἔργου του φαίνεται καθαρά ὅτι, ἀρνούμενος τὴν σχολαστική καὶ προτεσταντική θεολογία πού εἶχε διδαχθῇ καὶ χρησιμοποιώντας τὴν μέθοδο ἐρεύνης τῶν Προτεσταντῶν στά βιβλικά κείμενα, παρουσιάζει τό τί εἶναι τό προπατορικό ἁμάρτημα μέ ὅλο τό συγγενές περιβάλλον τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἦτοι «Σχέση Θεοῦ καὶ κόσμου», «Ὁ Σατανᾶς», «Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου», «Ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πνευματικός Ἄνθρωπος», καὶ ἀσκεῖ κριτική ὅχι μόνον στίς προτεσταντικές ἀπόψεις, ἀλλὰ καὶ στίς σχολαστικές θεωρίες, γιὰ τόν Θεό, τόν κόσμο καὶ τόν ἄνθρωπο, ὅπως καὶ γιὰ τὴν ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τόν διάβολο, τὴν ἁμαρτία καὶ τόν θάνατο μέ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ.

Τό ὅτι τὴν διατριβή αὐτὴ τὴν ἀφιέρωσε στοὺς γονεῖς του μέ τὴν φράση «εὐγνωμόνως ἀφιεροῦται εἰς τοὺς σεβαστοὺς μου γονεῖς Σάββαν καὶ Εὐλαμπίαν», δέν δείχνει μιὰ τυπικὴ πράξη εὐγνωμοσύνης στοὺς γονεῖς του γιὰ τὴν γέννηση καὶ τὴν γενικότερη βοήθεια πού τοῦ προσέφεραν, ἀλλὰ γιὰ τό ὅτι ξύπνησε μέσα του ἡ ὅλη καππαδοκικὴ παράδοση πού ζοῦσαν ἐκεῖνοι καὶ τὴν ὁποία μετὰγγιζαν σέ αὐτόν ἀπὸ τὴν μικρὴ του ἡλικία.

2. Περίοδος 1957-1968

Ἡ δεύτερη περίοδος ὡς θεολόγου συγγραφέως ἦταν, κατὰ τὴν γνώμη μου, ἡ πλέον δημιουργικὴ περίοδος ἀπὸ ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς στὴν θεολογικὴ συγκρότησή του, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἔγκριση τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς (1957) μέχρι τὴν ἐκλογή του ὡς καθηγητοῦ στὴν ἔδρα τῆς Δογματικῆς στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης τό 1968. Ἄν ἡ προηγούμενη περίοδος (1955-1957) ὡς συγγραφέως ἦταν πράγματι ἓνα «θεολογικὸ ξύπνημά» του, αὐτὴ ἡ περίοδος ἦταν μιὰ δυναμικὴ εἵσδυση στὴν πατερικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας.

Σέ αὐτό συνετέλεσαν τέσσερις βασικοὶ παράγοντες. Πρῶτον, ἡ θεολογικὴ συζήτησή του μέ τόν Καθηγητὴ Παναγιώτη Τρεμπέλα, κατὰ τὴν ἔγκριση τῆς διατριβῆς του περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πού τόν ἐκέντρισε κυριολεκτικὰ γιὰ τὴν μετέπειτα θεολογικὴ ἔρευνά του. Δεύτερον, ἡ συνέχιση τῶν μεταδιδακτορικῶν σπουδῶν του στό Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ Καθηγητοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι. Τρίτον, ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Δογματικῆς στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, πράγμα πού τόν βοήθησε νὰ συστηματοποιήσῃ τὴν ἔως τότε καὶ ἀκόμη συνεχιζόμενη ἔρευνά του πάνω στὴν

πατερική θεολογία, καί τήν ἀντιπαράθεση πρός τήν δυτική θεολογία. Τέταρτον, ἡ πρώτη οὐσιαστική προσέγγιση μέ τήν ἡσυχαστική ζωή καί ἐμπειρία τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, διά μέσου τοῦ Ἱερομονάχου π. Παντελεήμονος Μητρόπουλου, πρώην ὑποτακτικοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, καί μέ τήν ἀνάγνωση τῶν ἐπιστολῶν πού ἀπέστειλε ὁ ἅγιος Ἰωσήφ στόν π. Παντελεήμονα.

Καρποί αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι τά ἔργα: «Ὁ μάρτυς Ἰουστῖνος καί τό τέταρτο Εὐαγγέλιο», «Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Α. Wolfson», «Τά σημαντικότερα σημεία τῆς συζητήσεως ἐπί τῆς Χριστολογίας τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας καί μερικές προτάσεις γιά μιά νέα προσέγγιση», «Σχόλια ἐπί τῆς Παλαμικῆς διαμάχης καί σχετικά θέματα (Μέρος Α΄, Μέρος Β΄)», «Μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καί Χαλκηδόνα».

Αὐτή ἡ περίοδος ἦταν πολύ σημαντική γιά τήν θεολογική ἐξέλιξή του, ἦταν ἕνα σκαλοπάτι ἀνώτερο ἀπό τό πρῶτο πού τελείωσε μέ τήν διδακτορική του διατριβή. Ἡ θεολογική του σκέψη ἀναπτύσσεται περισσότερο καί ωρίμασε ἐκπληκτικά καί δημιουργικά. Δέχεται ἐπιρροές ἀπό τόν δάσκαλό του π. Γεώργιο Φλωρόφσκι, ἀλλά ἀναπτύσσεται περισσότερο δημιουργικά καί σέ πολλά θέματα διαφοροποιεῖται ἀπό αὐτόν, ἐκφράζοντας τόν προσωπικό του τρόπο ἐρεῦνης καί καταγραφῆς.

3. Περίοδος 1968-2001

Ἡ τρίτη αὐτή περίοδος ἀρχίζει ἀπό τήν ἐκλογή του, τόν Ἰούνιο τοῦ 1968, στήν ἔδρα τῆς Δογματικῆς στήν Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, ἀλλά ἄρχισε νά διδάσκη τό 1970 μέχρι τήν κοίμησή του. Ἀπό πλευρᾶς τῆς προσωπικῆς του ζωῆς ἦταν ἡ πλέον ταραχώδης περίοδος σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, ἦτοι θεολογικά, ἐκκλησιαστικά, οἰκογενειακά καί κοινωνικά, ὅποτε μετά τήν συνταξιοδότησή του αὐτοαπομονώθηκε μέχρι τήν κοίμησή του, τήν 1η Νοεμβρίου 2001.

Ἐπειδὴ εἶχε μιά ἄρτια ἐπιστημονική θεολογική συγκρότηση καί διέθετε ἕναν καππαδοκικό χαρακτήρα συνδεδεμένο μέ μιά ἀμερικανική νοοτροπία, δέν ἔγινε ἀποδεκτός ἀπό τούς περισσότερους συναδέλφους του Καθηγητές, ἐνῶ ἀγαπήθηκε πολύ ἀπό τούς φοιτητές του, πού πολλοί ἔγιναν Κληρικοί καί μοναχοί. Ὁ ἴδιος ἦταν εὐγενής ὡς ἄνθρωπος, ἐσωστρεφής, ἀλλά, ὅπου χρειαζόταν, γινόταν καί μαχητικός.

Ἡ μετακίνησή του ἀπό τήν Ἀμερική στήν Ἑλλάδα εἶχε συνέπειες στήν οἰκογενειακή του ζωή. Ἡ χρησιμοποίησή του ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος στούς διαλόγους μέ τούς ἑτεροδόξους τόν ἔφεραν σέ ἀντίθεση μέ τήν δυτική θεολογία καί νοοτροπία, ὅπως ἐκφράζεται ἀπό τούς ἑτεροδόξους, ἀλλά καί τούς ὀρθοδόξους θεολόγους πού εἶχαν ἐπηρεασθῇ ἀπό τήν δυτική θεολογία, προτεσταντική καί σχολαστική. Ἡ

προσπάθειά του, επίσης, νά άφυπνίση τήν ύπνώττουσα έκκλησιαστική παράδοση στους άνθρώπους τής Έλλάδος, προξένησε τήν δυσφορία μερικῶν Νεοελλήνων θεολόγων.

Πάντως, αὐτήν τήν περίοδο πού ἕνας θεολόγος ὁ ὁποῖος μεγάλωσε στήν Ἀμερική καί ἦλθε στήν Έλλάδα, κομίζοντας τό πατερικό πνεῦμα μέ ἕναν φρέσκο τρόπο, ξάφνιασε πολλούς, θεολόγους καί μή, ὁπότε ἔγινε σημεῖο ἀντιλεγόμενο. Ἄλλοι ἐνθουσιάσθηκαν καί ἄλλοι ἀντιδροῦσαν μέ ποικίλους τρόπους στά ὅσα ἔλεγε.

Προοίμιον αὐτῆς τῆς περιόδου, πού εἶναι καί ἡ σύνδεση μεταξύ τῶν δύο προηγουμένων περιόδων καί αὐτῆς τῆς τελευταίας περιόδου, εἶναι τό Δίτομο ἔργο: Δογματική καί Συμβολική Θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί Κείμενα Δογματικῆς καί Συμβολικῆς Θεολογίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, πού προορίζονταν γιά τούς φοιτητές τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καί ἦταν ἡ βάση τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς θεολογικῆς διδασκαλίας του.

Ἀκολούθησαν ἄλλα ἔργα του, ὅπως: Ρωμηοσύνη, Ρωμανία, Ρούμελη, τά πολύ σημαντικά κείμενά του: Ἡ Χριστολογική διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Κριτικός ἔλεγχος τῶν Ἐφαρμογῶν τῆς Θεολογίας, Ὁ Θεολόγος στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας κατά τόν οἰκουμενικό διάλογο, Φράγκοι, Ρωμαῖοι, Φεουδαλισμός καί Δόγμα, Ἰησοῦς Χριστός-ἡ Ζωή τοῦ κόσμου, Εἰσαγωγή εἰς τήν Θεολογίαν καί πνευματικότητα τῆς Ρωμηοσύνης, Ἐκκλησία καί Σύνοδοι καί πολιτισμός, Ὁρθόδοξος καί Βατικάνιος Συμφωνία περί Οὐνίας, Ἡ θρησκεία εἶναι Νευροβιολογική ἀσθένεια, ἡ δέ Ὁρθοδοξία ἡ θεραπεία της καί μερικά ἄλλα ἔργα του.

Τό διακριτικό γνώρισμα αὐτῆς τῆς ὥριμης θεολογικῆς του περιόδου εἶναι ἡ συγκρότηση τῆς δικῆς του θεωρίας, μέ τήν ὁποία ἀποδεσμεύεται ἀπό τήν θεολογική παράδοση τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι, χωρίς νά ἀπομακρύνεται ἐντελῶς ἀπό αὐτήν, ἀλλά εἶναι μιά αὐθεντικότερη ἐρμηνεία τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τόν ἀνατολικό ὀρθόδοξο Χριστιανισμό, ἀφοῦ βλέπει καθαρότερα τά θεολογικά θέματα, ὅπως διαμορφώθηκαν τήν δεύτερη χιλιετία τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ ἴδιος γράφει ὅτι διαπίστωσε, προϊόντος τοῦ χρόνου, κατά διάφορα στάδια τήν παρέκκλιση τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν καί θεολόγων ἀπό τήν πατερική παράδοση μέ τόν σχεδιασμό καί τίς ἐπεμβάσεις τῶν ἑτεροδόξων, ὅπως φαίνεται σέ δύο ἐπίπεδα, δηλαδή τά πολιτικά, ἥτοι τήν ἀποδέσμευση τῶν Ὁρθοδόξων ἀπό τήν Ρωμηοσύνη, καί τά θεολογικά, τήν ἀποδέσμευσή τους ἀπό τόν ἱερό ἡσυχασμό.

Ἔτσι, αὐτήν τήν περίοδο, ὄχι μόνον μέ τά κείμενά του, ἀλλά, κυρίως, μέ τόν

προφορικό του λόγο, κατά τις πανεπιστημιακές του παραδόσεις, αλλά και σέ άλλες συναντήσεις του, κυρίως στην Αθήνα, παρουσίασε έντονα δύο σοβαρά θέματα.

Πρῶτον, δίδαξε μέ αὐθεντικό τρόπο τήν θεολογία τῶν Πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων μέσα ἀπό τις ἀπαραίτητες προϋποθέσεις της, πού εἶναι ὁ ἡσυχασμός, τά σχετικά μέ τήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση, ἥτοι νοῦς, καρδιά, νοερά προσευχή, θεωρία Θεοῦ κλπ. Σέ αὐτό τό θέμα ἦταν ἀπόλυτος, γιατί αὐτά ἦταν τά ἐρμηνευτικά κλειδιά τῆς ὀρθοδόξου προφητικῆς, ἀποκαλυπτικῆς καί πατερικῆς παραδόσεως, δηλαδή τῆς ἴδιας τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἡσυχασμός εἶναι ἡ βάση τῆς Ὀρθοδόξου θεολογίας.

Δεύτερον, παρουσίασε μέ έντονο τρόπο, θά ἔλεγα προφητικό, τά πολιτικά αἵτια τά ὁποῖα προκάλεσαν τήν διαφοροποίηση τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τήν ὀρθόδοξη παράδοση τῶν Πατέρων, ἀλλά καί τήν ἐκκοσμίκευση τῆς θεολογίας τῶν Πατέρων στόν ὀρθόδοξο χῶρο, ἀπό τήν φραγκολατινική παράδοση. Μέσα σέ αὐτό τό πλαίσιο εἶδε τήν ἄνοδο τῶν Φράγκων μέ τόν Καρολομάγνο στό δυτικό τμήμα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, τήν Σύνοδο τῆς Φραγκφούρτης τό ἔτος 794, τόν φραγκικό πολιτισμό πού ἀποδεσμεύθηκε ἀπό τήν παράδοση τῆς Ὀρθοδόξου Ρωμιοσύνης καί δημιούργησε τήν φραγκολατινική παράδοση. Αὐτό πού οἱ σύγχρονοι τό ὀνομάζουν σχολαστικισμό, αὐτός τό ὀνόμασε ὡς φραγκολατινική παράδοση, γιατί δημιουργήθηκε ἀπό τούς Φράγκους ὡς ἀποδέσμευση ἀπό τήν θεολογία τῶν Ρωμαίων Πατέρων, οἱ ὁποῖοι Φράγκοι χρησιμοποίησαν τούς λατινόφωνους Πατέρες, μεταξύ τῶν ὁποίων τόν ἱερό Αὐγουστῖνο, πού τόν προέβαλαν ὑπερβολικά καί σέ μερικά σημεία ἴσως καί παρερμηνευτικά,, γιά νά ἀρνηθοῦν τούς Πατέρες τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἔτσι, ὁμιλοῦσε γιά Ρωμαίους καί Φράγκους μέσα ἀπό θεολογική προοπτική. Ἦθελε νά δείξη τήν διαφορά μεταξύ τῶν Πατέρων κατά τήν διάρκεια τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ ὁποῖοι στηρίζονταν στήν θεολογία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τήν ἡσυχαστική παράδοση τῆς καθάρσεως, τοῦ φωτισμοῦ καί τῆς θεώσεως, καί τῆς φραγκολατινικῆς θεολογίας (σχολαστικῆς), ἡ ὁποία ἀποδεσμεύθηκε ἀπό τήν πατερική παράδοση, χρησιμοποιώντας τούς ἀρχαίους φιλοσόφους, καί ἡ ὁποία φραγκολατινική θεολογία καταδικάσθηκε ἀπό τήν Η΄ Οἰκουμενική Σύνοδο ἐπί Μεγάλου Φωτίου (879-80 μ.Χ.) καί τήν Θ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο ἐπί ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (1351 μ.Χ.), πράγμα πού παρουσιάζεται έντονα στό «Συνοδικό τῆς Ὀρθοδοξίας».

Θεωρῶ ὅτι αὐτή ἡ θεολογική κατάληξη τῆς σκέψεώς του, χωρίς νά εἶναι ἀποδέσμευση ἀπό τήν προηγούμενη θεολογική σκέψη του, εἶναι ρωμαλέα, ὠριμη καί ρεαλιστική. Ἐδειξε καθαρά ποιά εἶναι ἡ βάση τῆς Ὀρθοδόξου παραδόσεως,

πῶς ἀποδεσμεύθηκε ἡ Δύση ἀπὸ τὴν Ἀνατολή καὶ δημιούργησε μιὰ ἄλλη παράδοση, αἵρετική, καὶ πῶς μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή τὴν ἐπαναφορά τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, πού διαφυλάσσεται στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ἡ ἐξέταση τοῦ θέματος Ρωμηοσύνη καὶ Φραγκοσύνη εἶναι μεγαλειώδης καὶ ἀπολύτως ρεαλιστική. Ἄν ἀπὸ τὴν σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία δέν ἀποβληθοῦν οἱ φραγκικὲς βάσεις τῆς δυτικῆς θεολογίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, μέ τίς ἀντιδράσεις πού δημιούργησαν στὴν Δύση, καὶ ἂν δέν γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ βάση τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, πού συγκεκριμενοποιεῖται στὴν κάθαρση, τὸν φωτισμό καὶ τὴν θέωση, δέν μπορεῖ νὰ γίνεταί λόγος γιὰ «ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν».

Μέ τὸν βίο καὶ τὴν θεολογία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου ἀσχολήθηκα μέ τρία βιβλία πού ἔγραψα, ἥτοι π. Ἰωάννης Σ. Ρωμανίδης, ἓνας κορυφαῖος δογματικός θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἑμπειρική Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τίς προφορικές παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου (Α΄ καὶ Β΄ τόμοι) καὶ Πατερική καὶ σχολαστική θεολογία καὶ τό περιβάλλον τους, μέ βάση τίς προφορικές παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου ἐκδόσεως Ἱερᾶς Μονῆς Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας) τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν, Λεβαδείας καὶ Αὐλίδος. Μέσα σέ αὐτά τὰ τρία βιβλία παρουσίασα τὴν ὅλη θεολογικὴ πορεία τῆς σκέψεώς του (στό πρῶτο βιβλίο), ἀλλὰ καὶ τὴν ὥριμη θεολογικὴ σκέψη του στὴν τρίτη περίοδο δράσεώς του (μέ τὰ ἐπόμενα δύο βιβλία μου).

Στό παρόν βιβλίο δημοσιεύονται οἱ μελέτες του ἀπὸ τὴν πρώτη περίοδο τῆς θεολογικῆς του ἔρευνας (1955-1957) καὶ τὴν δεύτερη μεταδιδακτορικὴ περίοδο (1957-1968). Ἐνα κείμενο προέρχεται ἀπὸ τό μέσον τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, τό ὁποῖο γράφτηκε στά ἀγγλικά καὶ δέν πρόλαβε νὰ μεταφρασθῇ στά ἑλληνικά. Πρόκειται γιὰ κείμενα πού ἔγραψε στίς πρῶτες δύο περιόδους καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάση γιὰ τὴν μετέπειτα ὥριμη ὀλοκληρωμένη περίοδό του, ὡς θεολόγου καὶ συγγραφέως. Σέ μερικά σημεῖα φαίνεται ὅτι χρησιμοποιεῖ μιὰ διαφορετικὴ ὀρολογία, τὴν ὁποία διαμόρφωσε διαφορετικά στὴν ὀλοκληρωμένη καὶ ὥριμη περίοδο, ἀλλὰ, ὅπως ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένως ἔλεγε, κατὰ καιροὺς ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας ἀλλάζει τό «ρῆμα», ἀλλὰ παραμένει τό «νόημα».

Τὰ κείμενα πού δημοσιεύονται στὸν παρόντα τόμο προέρχονται, ὅπως προανέφερα, ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ δεύτερη περίοδο τῆς θεολογικῆς του ἔρευνας καὶ δημοσιεύθηκαν στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα. Ἔτσι, ὅποιος δέν εἶχε γνώση τῆς ἀγγλικῆς γλῶσσης, δέν μποροῦσε νὰ ἔχῃ πρόσβαση σέ αὐτά καὶ νὰ διαπιστώνῃ τὴν διαδοχικὴ πορεία τῆς θεολογικῆς σκέψεώς του.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἦταν ἓνας μέγας θεολόγος, πού προχωροῦσε ἐρευνητικά καί ἔφθασε τελικά στήν φιλοκαλική παράδοση καί συνέδεσε τήν θεολογία μέ τόν ἡσυχασμό. Μόνον αὕτη ἡ θεολογία μπορεῖ νά γίνη ἡ βάση τοῦ πραγματικοῦ διαλόγου μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῶν ἑτεροδόξων Χριστιανῶν.

Τό βιβλίό ἐκδόθηκε καί διακινεῖται ἀπό τήν Ἱερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας) τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν, Λεβαδείας καί Αὐλίδος.